

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Brevis Et Vtilis Commentarivs In Priorem Epistolam Pauli
ad Corinthios, & in aliquot capita secundæ**

Melanchthon, Philipp

Vitebergæ, 1561

VD16 M 2618

Præfatio In II. Epis. Ad Corinthios.

urn:nbn:de:hbz:466:1-36296

PRÆFATIO IN II. EPIS;

Anni à conuersione Pauli.

Anno An: post
Chri= conuer=
sti: sionē.

35.	1.	Annus Pauli Conuersionis
Annus à natali Christi 35.
36.	2.	Iuit Paulus in Arabiam.
37.	3.	
38.	4.	
39.	5.	Iuit in Tharsum Acto: 9.
40.	6.	
41.	7.	
42.	8.	Barnabas ex Tharso duxit
Paulum Antiochiam Act: 13.
43.	9.	
44.	10.	Iuit in Cyprum Act: 13. Vbi
auditor fuit Sergius procon-
sul.
45.	11.	Profectus in Pergen & Iconi-
um Act: 14. & uicinas urbes
46.	12.	
47.	13.	
48.	14.	
49.	15.	
50.	16.	
51.	17.	Synodus Ierosolymę, cui Pau-
lus interfuit.

Recit

Anno An: post

Chri: conuer:

52. 18. Rediit in Iconium & Lystram,
ubi Timotheum sibi adiunxit,
& traiecit in Macedoniam, &
fuit Corinthi.

53. 19.

54. 20.

55. 21. Rediit in Asiam, & fuit bien-
nio in Epheso.

56. 22.

57. 23.

58. 24. Rediit Paulus in Macedoni-
am, prius peragrata Phrygia,
& finibus Galatum. Cumq;
uenisset in Macedoniam, sicut
hic inquit se ex Troade traie-
cisse, scripsit in Philippis utran-
que Epistolam ad Corinthios
non longo interuallo, Po-
stea rediit in Asiam, ac uenit
Mytilenem, item in Samum
& Miletum.

59. 25.

60. 26.

61. 27.

62. 28.

63. 29.

Circa

PRÆFATIO IN II. EPIS.

Anno An: post

Chri: conuer:

64. 30. Circa hoc tempus fecit Paulus iter postremum Ierosolimam, inde missus est Roman captiuus.

65. 31.

66. 32. Paulus Romam missus, fuit biennium in domo conducta Acto: ultimo. De reliquo tempore non scribitur, sed tamen consentaneum est eum Roman mansisse usque ad annum penultimum Neronis, quo interfectus est, quia non legitur alia Pauli itinera, postquam Romam uenit. Et illud reuerendum quum tempus breue est.

67. 33.

68. 34.

69. 35. Interfectus Paulus a Nerone anno 13. Neronis,

70. 36. Decimus quartus Neronis quo Nero sibi consciiuit mortem.

Hanc breuem recitationem addidi, in qua præcipua itinera recensentur. Nam omnia certò in singulos annos distribui non

non possunt. Ac adparet annis posterioribus Claudij ac deinde Neronis tempore sæpè eadem Asiæ & Græciæ loca peruagatum esse.

Videmus autem in priore Epistola multas materias complexum esse, quia ita fit, constituta Ecclesia, non diuturna tranquillitas manet, sed Diaboli insidijs & uanitate ingeniorum turbatur. Ita cum Corinthi orta essent dissidia, & multæ quæstiones motæ, de coniugio, de usu libertatis Euangelicæ, de consuetudine cum nouerca, de conuiujs apud amicos redeuntes ex sacrificijs, de resurrectione & aliæ, Paulus grauitè ad singulas quæstiones respondit, & ostendit se magno dolore affici propter scandala. Cum igitur Corinthij responderent, & signa emendationis ostenderent, Paulus nunc respondet lenius, ac primum excusat se, quod nunc non accedat ad eos, inquiens se uenturum esse tempore minus tristi.

In secundo capite iubet recipi lapsum, qui consuetudinem habuerat cum nouerca. Id exemplum obseruandum est, contra Nouatianos, quia manifestè docet lapsos à peccato absoluendos & recipiendos esse.

T In tertio

PRÆFATIO IN II. EPIST.

In tertio capite generaliter concionatur de efficacia ministerij Euangelici, & de discrimine Legis & Euangelij, & de cruce

Hæc commemoratio præcipuè necessaria fuit, & semper in Ecclesia necessaria est. Vt enim olim ante aduentum Messie Iudæi multi, qui inter gentes uixerant, ut Daniel & alij, adiunxerant sibi auditores alij recte tradentes doctrinam de Messia, alij tantum de externa disciplina Legis concionantes: Ita Pauli tempore multi Iudæi adhuc inter gentes auditores habebant quos tamen tantum de externa disciplina Legis docebant. Hi cum audirent à Paulo doceri Messiam uenisse, & politiam Iudaicam interituram esse, & homines non mereri remissionem peccatorum lege, non esse iustos lege: Execrabantur hanc nouam doctrinam, pugnantem cum opinionibus, quas antea tradiderant ipsi, cum docuissent Ethnicos, uenturum Messiam, qui uno imperio omnes gentes in toto orbe terrarum cõiuncturus esset, & perfecturus, ut eodem modo, uidelicet lege Moyse uerum Deum, Idolis abolitis, inuocarent. Eandem opinionem multi Pseudoapostoli confirmabant. Cum autem Paulus aliter doceret, Iudæi passim ei aduersabantur & hoc

& suos auditores contra eum concitabant. Et alioqui Ethnici cæteri abhorrebant a nouo genere doctrinæ, & nolebant Idola taxari.

Opponit igitur clamoribus Iudæorum & Pseudoapostolorum hanc longam concionem de discrimine Legis & Euangelij, & de efficacia ministerij Euangelicij, & de cruce, quasi dicat, etsi antea Iudæi uos docuerunt de Lege, & Idola damnauerunt, & utcumq; de disciplina Legis concionati sunt: tamen Euangelium alia doctrina est, ostendit donari remissionem peccatorum, non propter Legem, sed propter Messiam, & simul effundi Spiritum sanctum in corda credentium, & inchoari æternam iusticiam & uitam, & exhiberi iam bona æterna, quorum umbræ in Lege propositæ fuerunt. Et hæc reuera fiunt uoce nostri ministerij, cui Deus testimonia addit manifestis miraculis, quanquam subiecti sumus cruci, & non possumus delere gentes, ut Moyses & Iosua occupabant Cananæam, & ut Iudæi existimant, Messiam armis domituum esse gentes.

Hac occasione disputationum Pauli considerata, intelligi potest, quare has conciones instituerit, & quid uelit docere. Ideo

PRÆFATIO IN II. EPIS:

in tertio capite hanc maximè memorabilem sententiam proponit: Lex est littera & ministerium mortis, sed Evangelium est ministerium Spiritus. Hæc uox noua erat Iudæis, qui antea gratias utcunq; de disciplina docuerant, & sæpè in Ecclesia fuit ignota, & nunc Machi & similes ab ea abhorrent. Vt autem prophetarum tempore semper alii fuerunt huius doctrinæ illustratores: hæc propria uox est Apostolorum, ostendere discrimen Legis & Euangelij, & immensa bonitate Deus subinde in Ecclesia renouat hoc discrimen. Extincta fuit lux interpretationibus Origenis, qui dixit homines iustos esse Lege, id est, disciplina morali, & literam tantum interpretatus est, Ceremonias externas, & Spiritum allegoricas. Postea Augustinus errorem latè sparsum taxauit, & ostendit, litteram esse, & Ceremonias & opera moralia, quæ fiunt humana diligentia, non Spiritu sancto uiuificante corda in ueris pauperibus. Spiritum uerò esse ipsum Spiritum sanctum, uiuificantem corda in ueris pauperibus, & inchoantem in nobis iustitiam & uitam æternam, & illa bona ipsa præstantem, quæ significantur in lege.

Ita post Augustinum aliqui fuerunt,
& recens Lutherus, qui discrimen illud Le-
gis & Euangelij, & literæ ac Spiritus reno-
uarunt.

Commoratur in hoc discrimine Pau-
lus à tertij capitis initio usq; ad sextum ca-
put, & miscet doctrinam & consolationes,
quæ quidem ex doctrina necessariò se-
quuntur.

Primum discrimen ministerij Legis &
ministerij Euangelici sumitur à proximis
effectibus. Ministerium Legis, sine uoce
Euangelij, est tantum ministerium mortis,
id est, aut est politica disciplina, quæ est
externa gubernatio & frenum potentia lo-
comotiuæ, ut nominamus: Aut est iudi-
cium, quo Deus ostendit in corde homi-
nis horrendam iram aduersus peccatum,
de quo iudicio dicitur Esaiæ 38. Sicut
Leo contriuit omnia ossa mea. Et Paulus
Ro: 3. ait: Per Legem cognitio peccati.
Item. Lex iram efficit, quia Deus hanc
noticiam in homine post lapsum uoluit
reliquam esse, ut per eam regatur externa
disciplina, & deinde ut sit uox sententiæ,
qua Deus monstret iram & condemnatio-
nem. Manifestum est autem non solum

T 3 non

PRÆFATIO IN IL. EPIST.

non tolli peccatum & mortem, iudicio illi
& sensu iræ Dei, sed etiam hunc ipsum sen-
sum iræ Dei esse pauores, & dolores tribu-
ores ipsa morte corporis, & initium æter-
narum pœnarum, nisi uoce Euangelij per
filium Dei homo liberetur, sicut scriptum
est: Aculeus mortis peccatum est, Poter-
tia peccati Lex. Gratia autem Deo, quæ
dat nobis uictoriam per Dominum nos-
trum Iesum Christum. Præterea discipu-
na externa nec tollit peccata, nec meretur
remissionem peccatorum, nec est impletio
Legis.

Sed Euangelium est ministerium Spiritus,
ut hic in capite tertio dicitur, id est
est Vox, qua Deus credenti remittit pec-
cata propter filium, & dat Spiritum san-
ctum, quo corda in illo sensu iræ Dei in
pauoribus eriguntur, & ex doloribus in-
ferorum eripiuntur, & sentiunt pacem &
læticiam in Deo, & initia uitæ æternæ.

Alterum discrimen est ab ulterioribus
effectibus, & modis, qui accedunt. Legem
promulgata, constituitur politia Moysi, &
adduntur gloriosæ liberationes corporales,
eductio ex Aegypto, & multæ admiranda
uictoriæ, repressio cursus solis, &
alia incurrentia in oculos multarum gentium.

tium, & quæ proderant uniuersæ multitudi-
dini, sanctis & non sanctis.

Euangelij uerò promulgatio non ha-
bet similem politicam gloriam, nec con-
stituit politicam mundanam, sed colligit
alibi alios auditores in diuersis politijs, &
est ministerium, quo in eis inchoantur iu-
sticia & uita æterna. Interea uero in hac
mortali uita manent auditores subiecti
cruci, & ingentibus ærumnis. Hac spe-
cie autem ualdè alienantur animi homi-
num ab Euangelio, Absurdissimum enim
uidetur, hos dispersos homines sine poli-
tia, sine certa sede, sine certo imperio, sine
præsidijs, qui passim à quibuslibet interfi-
ciuntur, esse populum Dei. Nec consen-
taneum est, cum Moyles tam pulchram
politicam constituerit, Messiam nullum cer-
tum hospitium suis tradere.

Hæc absurda semper omnes homi-
nes mouent. Sed Paulus respondet, Mini-
sterio Euangelij afferi bona nequaquæ pe-
ritura, ut intereunt politica: Sed æterna, &
ait, huic uoci etiam addi testimonia, ut re-
suscitationes mortuorum, & alia miracu-
la. Et consolatur Ecclesiam dulcissimo ar-
gumento ex Minore sumpto.

T 4 Cum

PRÆFATIO IN II. EPIS:

Cum fuerit magna gloria & confex-
uatio politix, quæ in promulgatione Le-
gis instituta est, quæ tamen fuit res inter-
tura: Conseruabitur haud dubiè etiam Ec-
clesia, & erit maior eius gloria, etiam si illa
similiter hæc fiunt.

Post has collationes Legis & Euan-
gelij, cum hoc ministerio Messix non con-
stituatur regnum politicum, ut Iudæi som-
niarunt, & Ecclesia in diuersis Imperijs, &
in persecutione colligatur: necesse est do-
ceri Ecclesiam de cruce, & de uentura li-
beratione in uita æterna. Addit igitur
Paulus in capite 4: & 5. conciones de
cruce, & de uita æterna, Et inserit insignes
sententias de cæteris Euangelij membris,
qualis hæc est in fine 5. capitis, quæ est
tanq̃ Epilogus superiorum: De Chri-
sto legatione fungimur, tanq̃ Deo
adhortante per nos, & precamur no-
mine, Christi, Reconciliamini Deo.
Eum enim, qui non nouit peccatum,
pro nobis fecit peccatum, ut nos fiat
iusticia Dei in ipso. Et si autem
tota lectio plena est doctrinæ necessariæ,
tamen hæc sententia præcipuè digna est
consideratione, quia & ministerij dignitas

tem illustrat, & postea splendidissimis figuris concionatur de redemptore. Duæ sunt hic adpellationes, altera peccati, altera iusticiæ Dei. Nihil autem tristius nominari potest, quàm peccatum, quia est malum, cui Deus horribiliter irascitur, & quod horribiliter damnatum est à Deo.

Rursus nihil gloriosius & melius est, quam iusticia Dei, id est, quiddam placens Deo, & congruens cum uoluntate Dei, & uiuens luce & uita æterna diuinitus donata. Considera igitur hoc loco permutationem.

Filius Dei est sine peccato, sicut hic dicitur, non nouit peccatum, id est, non habet, non uult ullum malum pugnans cum uoluntate Dei, sed & essentia est iustus, & habet deinde obedientiam perfectam, qua se subijcit æterno patri assumpta humana natura, & hac obedientia Legi satisfacit, & soluit $\lambda\upsilon\ \xi\alpha$ pro nobis, sicut ipse nominat Matth: 20.

Quanquam igitur iusticia Dei, id est, lux & rectitudo diuina & perfecta obedientia est in filio, tamen ipse fit pro nobis peccatum, id est, quiddam reum coram Deo, & ira Dei in ipsum effunditur. Etsi enim genus humanum per misericordiam

T S à Deo

PRÆFATIO IN II. EPIST.

à Deo recipitur, tamen etiam iusticiæ dis-
 nã satisfieri oportuit, ac inenarrabili co-
 pulatio misericordiæ & iusticię facta esse
 receptum est genus humanum, si pœna
 solueret aliquis in genere humano. Sed
 ut ualeret pœna pro alijs, hunc redempto-
 rem oportuit esse sine peccato. Ideo q̄
 demptor dicitur, quia precium pro nobis
 persoluit. Fit igitur peccatum, id est, i-
 um quiddam, sentit horrendam iram pa-
 ni patris, contra omnium peccata, quod
 ipse se tuis & meis & omnium peccatis
 polluisset. Huius doloris magnitudinem
 nulla creatura satis intelligere potest.

Contra uerò tibi & omnibus creden-
 tibus tribuit id, quod in cœlo summum
 est. Cũ ipse sit iustus iusticia Dei, id nobis
 tribuit, primum imputatione et inchoatione,
 ne, postea etiam consummatione. Nos qui
 re ipsa sumus immundi & rei peccati, reg-
 mur per filium, pronunciamur non reus
 sed iusti, Deo iustificante, id est, acceptante
 te nos, & simul renouante & uiuificante.
 Nihil maius dici aut cogitari potest. Inquit
 Esaias capite 61. Gaudens gaudebo in
 Domino, & exultabit anima mea in Deo meo. Quia in-

me uestimentis salutis, & indumento iusticiæ circumdedit, & est ipse sicut sponsus in Sacerdotali ornatu, & nos sicut sponsa: ornata monilibus, Primum inquit se lætari non uiribus naturæ nostræ, aut ullius creaturæ auxilio, sed gaudebo inquit in Domino Deo meo. Gaudeo me reconciliatum esse Deo, & me ipsius Dei opere a summis malis liberatum esse, & iam in eo uiuere uita æterna. Induit me, inquit, uestimento iusticiæ, id est, tegit me remissione peccatorum, & imputatione iusticiæ, imo & effectione nouæ & æternæ iusticiæ. Ipse tanquam uestem mihi circumdat suam iusticiam, quæ mihi imputatur, & simul nouam & æternam iusticiam in me inchoat. Vestit me etiam salute, id est, uita æterna, & alijs donis in hac uita & post hanc uiram, Et ipse est sicut sponsus in sacerdotali ornatu. Filius Dei est sponsus Ecclesiæ, uere eam diligit & seruat: Amplectitur autem eam in sacerdotali ornatu, Primum quia ipse est summus Sacerdos, offerens se ipsum pro nobis, prostratus coram patre, deprecans pro misera sponsa, deinde etiam resuscitatus adiungens eam sibi, & ornans

PRÆFATIO IN IL. EPIST.

ornans eam Spiritu sancto, & semper pro
ea intercedens, instituens & conseruans
ministerium, protegens & saluans eam.

Astat & ipsa apud sponsum, decorata
similibus ornamentis, congruentibus huius
sponso, foris cruce, intus remissione pec-
catorum, Spiritu sancto, imputatione iusti-
ciæ, & deinde æterna iusticia & uita, huius
uni sponso addicta, non polluta ullis Ido-
lis, ardens dilectione huius sponsi, & per
ipsum adducta ad æternum patrem, & la-
ta in omni æternitate celebrans Deum, fru-
ens eius luce, sapientia, iusticia, & uita.
Hæ sunt illæ æternæ nuptiæ, ad quas hæc
sponsa ornata à sponso ducitur. Talium
dictorum collatione fit illustrior hic locus
Pauli.

In sexto capite, postquam antea do-
ctrinam Euangelij recitauit, addit adhorta-
tionem, ut inchoata dona retineamus &
exerceamus, & miscet consolationes. No-
minatim uero prohibet confusiones reli-
gionum. Iubet ut uitent Idolorum cul-
tus & sacrificia, quæ Idolis fiebant. Fuit
autem mos, ex sacrificata carne conuiuia
instruere, ad quæ familiæ totæ conuoca-
bantur. Hæc contagia prohibet, licet
nunc necesse est pios fugere profanatio-
nem

nem cœnæ Domini in Missa pontificia, adorationes panis in circumgestatione, inuocationes mortuorum, ut in enarratione copiosius diceretur.

In septimo capite repetit priorem adhortationem, ut uitemus Idola. Et statim postea lenit eorum dolorem, quem attulerat eis indignatio Pauli, Vbi mira sollicitudo Apostoli conspicitur. Non uult relinquare in animis eorum ullam suspicionem animi exulcerati, sed uult illos certò scire, penitus deletam esse offensionem, ut sit firmior beneuolentia, & ne dissidia orientur, quod fieret, si similitates tacitè manerent reliquæ. Inserit autem necessariam doctrinam de conuersione seu pœnitentia, partem esse ministerij in Ecclesia arguere peccata, & oportere in conuersione dolores oriri. Hæc tota sententia referenda est ad communem doctrinam de Contritione, de qua dicitur: Sicut Leo contritum omnia ossa mea. Et Esaiaë 66. Ad quem respiciam: nisi ad humiliatum et contritum spiritu &c. Et Psalmo 50. Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum non despicias. Item Deut: 4. Deus ignis consumens est.

Vult Deus aliquo modo agnosci
pecca-

PRÆFATIO IN II. EPIST.

peccata, & iram suam aduersus peccata. Non uult eam negligi, & damnat secum & ferrea corda, ut apud Ieremiam capite 8. Erubescere nescierunt. Esa; 4. 8. Frons tua ænea. Et Zacha: Posuerunt cor suum uelut adamantem. Et Paulus ad Ephesios ait, impios esse ἀπειθήνοτας, id est, sine dolore, securos, contemnentes iudicium Dei. Hæ tristissimæ conciones obseruandæ sunt, ut sciamus necessariam esse contritionem, quam sic nominant, scilicet ueros pauores & dolores propter iram Dei aduersus nostra peccata.

In octauo & in nono adhortatur Corinthios, ut collatione elemosynæ iuuent Ecclesias in oriente, quæ indigebant aliena liberalitate, & quia multi pij ex suis possessionibus expellebantur, & quia tunc Claudij Imperatoris tempore fames adeo sæua erat, ut modij precium fuerint 6. drachmæ, cum usitatis annis esset una drachma, ut si Lipsici Medimni precium sit usitatum dimidius Ioachimicus, tunc uenditus esset tribus Ioachimicis. Talis difficultas fuit & in Germania anno 1517.

Multa sunt autem dicta insignia in hac adhortatione. Fit mentio æqualitatis. Hic non intelligatur æqualitas ἀνάλογον.

Am.

Arithmetica, Nec fingamus Paulum doce-
 re Platoniam rerum communionem, aut
 Spartanam exæquationem facultatum, ut
 Anabaptistæ finxerunt. Certissimum est. n.
 in Euangelio non constitui politias exter-
 nas, sed adprobari rerum distinctionem,
 & legitima imperia, ut suo loco copiosius
 dicetur: Sed loquitur Paulus de æqualita-
 te non domini & possessionis, sed usus in
 communicatione uoluntaria hominis be-
 nefici erga egentes, iuxta dictum: Fontes
 tui deriuentur foras, & tu Domi-
 nus eorum maneto. Tota hæc colla-
 tio uoluntaria est, nec necesse est præcisè
 eam ad Arithmeticam uel Geometricam
 uel Harmonicam proportionem accom-
 modare. Manifestum est sceleratum esse,
 facere æqualitatem proportione Arith-
 metica, ut non plus numero possideat Isa-
 ac, quam Ismael. Nec necessaria est equali-
 tas proportione Geometrica. Non neces-
 se est consulem duplo plus habere, quam
 alium ciuem, aut Consulem duplo plus
 conferre, quam alium ciuem. Magis con-
 gruere illa collatio cum Harmonica pro-
 portione uidetur, in qua nec proportio-
 num, nec differentiarum æqualitas est, sed
 sicut se habet maximus terminus ad mini-
 mum,

PRÆFATIO IN II. EPIST.

mum, ita se habet differentia maximi & medij ad differentiam medij & minimi ut 3. 4. 6. Senarius est duplus ad tria. Ergo & differentia maximi termini & medij licet 2. erit dupla ad differentiam medij & minimi, quæ est unitas. Ita sint Lucullus Atticus 4. & Cicero exul egens 3. Si Lucullus dat duo talenta exulanti, det Atticus unum.

Sed tamen quia uoluntaria collatio est, non necesse est ad hæc uincula astringi. At Paulus ipse aliquoties testatur, se non postulare hanc collationem ita, ut cogitatum ullum existimetur, sed se de uoluntaria liberalitate loqui. Non igitur nouam pietatem Platoniam uel Anabaptisticam constituit.

In capite nono commonefacit etiam de promissionis diuinæ, sicut in Euangelio dicitur Lucæ 6. Date & dabitur uobis. tenendum est discrimen promissionis. Alia est propria Euangelij promissio reconciliationis, qua tantum propter filium Dei Gratis exhibentur remissio peccatorum & imputatio iusticiæ.

Aliæ sunt legales, quæ ualent in conciliatis. Vult enim Deus probare operibus reconciliatorum etiam sua quædam

dam præmia dare, ut uidua Sareptana alitur, quia fuit liberalis erga Eliam. Tribuamus Deo ueritatem, & speremus ac petamus hæc præmia, & hac spe & nos ad benefaciendum excitemus.

In decimo capite, 11. & 12. addit refutationem Pseudoapostolorum, qui spargebant Iudaicas opiniones, & gentibus imponere Ceremonias Iudaicas conabantur, ac somniabant, Imperium Messiae tale fore, in quo politia Iudaica in totum mundum proferretur. Hi & aliorum Apostolorum exempla allegabant, qui adhuc in Iudæa & uicinia patrijs ritibus utebantur.

Opponit autem Paulus non solum recitationem suorum laborum, sed etiam testimonia diuina, quibus à Deo ipsius doctrina confirmata est. Inter hæc testimonia recitat singularem patefactionem diuinitatis ipsi ostensam, ait se raptum esse in tertium cælum, quod intelligo dictum esse Hebreorum more, qui cælum nominant etiam hunc aerem sub Luna. Erit igitur imum cælum aer: Secundum, orbem omnes, quibus uehuntur lumina Planetæ & Stellæ: Tertium, arcana sedes Dei, in hac ostensa est diuinitas Paulo. Nec opus est

V. curiosè

PRÆFATIO IN II. EPIST:

curiosè quæri de hac singulari ostensione,
 qualis fuerit, sicut necscire possumus, quo-
 modo se Moyse Deus in rupe ostendit.
 Et si enim multæ piæ mentes interdum cla-
 riorum lucem in consolationibus habent,
 tamen ostensiones factæ Patribus, Pro-
 phetis & Apostolis, illustriores sunt, &
 nos scimus oportere nos fide acquiescere
 in uerbo, sicut scriptum est: Beati qui con-
 dunt & non uident. Et quid hoc sit fide
 acquiescere, experientia docet, cum magis
 dolores fide & spe leniuntur, ut dicit Pau-
 lus: Iustificati fide pacem habemus. Nec
 hoc quærendum est, quales in Paulo fuerint
 dolores, qui hic nominantur *σκολοπιζα*
 in carne, tantum stulta opinio abijciatur,
 quæ fingit fuisse incendia libidinum. Ex-
 istimo autem fuisse singulares terrores,
 quales sæpè describuntur in Psalmis, ut
 cum Dauid inquit: Non est pax ossibus
 meis, Et uariæ sunt luctæ fidei de multis
 doctrinæ partibus, de Ecclesiæ periculis,
 de priuata salute, in quibus animi ualde
 cruciantur. Tales cruciatus significat, cuius
 nominat *σκολοπιζα*, id est, sudem seu pa-
 lum præacutum, quia uetus supplicium
 fuit hominem configere palo, quod no-
 minabant *ἀνασκολοπιζα*, quod nunc

que Turcis usitatum est, Non enim leues molestias significat.

Et recenset ibi Paulus dulcissimam consolationem, Ait sibi petenti responsum esse, sufficit tibi gratia mea, nam potentia mea in infirmitate perficitur, Manent in alijs aliæ imbecillitates. Semper autem in conspectu sit hæc consolatio: Exuberat gratia supra delictum. Hanc consolationem hic proponit, recitans hæc uerba: Sufficit tibi gratia mea. Deinde præsentia Dei & auxilium infirmis ostenditur. Fit conspectior Dei præsentia, cum defendit Daniele inter leones, quam si inter Barbaros homines eum tegeret, quos uideretur ipse suo consilio posse flectere. Sic toti populo redeunti ex Babylone fit conspectior præsentia Dei, cum defenditur imbellis multitudo, quæ nec præsidia, nec mœnia habebat, quàm cū ante exilium haberet mœnia & exercitus. Et finit Deus accidere nobis inextricabilia mala humanis consilijs, ut destituti alijs auxilijs confugiamus ad ipsum, & liberati, fateamur nos diuinitus seruatos esse, ut in Psal: dicitur: Pater & mater dereliquerunt me, Dominus autem suscepit me. Item Orphanus tu eris adiutor. Item Psalm: 59. Non

V 2 egredie-

II. EPISTOLA AD

egredieris Deus in uirtutibus nostris, da nobis auxilium de tribulatione, et uanitas uultus hominis.

In ultimo capite addit comminationem: Si uenero inquit, ac uidero uos non esse emendatos, utar potentia Spiritus ad puniendos aliquos. Significat enim in aliquibus imprecaturum esse morbos, aliquibus mortem, sicut Petri uoce interfectus est Ananias, Act: 5, Et Act: 13, Elymas magus uisum amisit imprecatione Pauli. Sed mitigat Paulus hanc comminationem, quia ait, se prius uelle auditis rebus causas cognoscere.

Addit etiam dictum memorabile, quod saepe citatur contra Tyrannidem: Data est mihi potestas non ad destructionem, sed ad aedificationem, id est, uult nos Dominus uti potestate, non ut priuatis affectibus morem geramus, ut Tyranni abutuntur potestate, sed uult nos ea uti ad aliorum salutem, primum singulos emendari cupit, & poenam omittere, Deinde poena necessaria est castigandis aliquibus, pro sit exemplum caeteris.

Haecenus argumentum Epistolae secundae ad Corinthios recitatum est. Facit

Hus enim singulę partes intelligi poterunt, si Lector primum considerabit summas rerum et seriem, & animaduertet, quę sint occasiones, cur alibi alias materias instituat. Nunc addemus breuem enarrationem ipsi orationi Pauli.

EPISTOLÆ SE-
CVNDÆ AD CORIN-
THIOS CAPVT PRIMVM
ET SECVNDVM.

IN primo & secundo Capite excusat se, quod non redijt Corinthum statim, sicut spem ostenderat. Orditur autem à gratiarum actione, ut sit sæpissimè, quia Exordijs familiaria sunt uerba affectuum. Deinde narrat se in magno periculo in Asia fuisse, & petit se iuari Ecclesię precibus, ut plures celebrent beneficium Dei, & Deo gratias agant. Hęc sunt initia primi capituli.

De inscriptione & salutatione nihil iam dicam, quia enarratio aliās sæpè repetita est.

V 3 In